

FELHASZNÁLÓK ÉS HASZNÁLAT

Használat- és igényvizsgálat

01/204

CRAWFORD, John C. – DAYE, Andrew: A survey of the use of electronic services at Glasgow Caledonian University Library = *El.Libr.* 18.vol. 2000. 4.no. 255-265.p. Bibliogr.

Az elektronikus szolgáltatások használatának felmérése a Glasgow Caledonian University könyvtárában

Egyetemi könyvtár; Elektronikus publikáció; Felmérés [forma]; Használoi szokások; Szolgáltatások használata

A cikkben ismertetett felmérés az elektronikus információk használatát vizsgálta a Glasgow Caledonian University könyvtári és információs központjában. A részben megfigyelés útján, részben kérdőívekkel végzett felmérés egy előzetes tanulmányra épült, amely fókusz-csoportokat és interjúkat alkalmazott. A megfigyelésre épülő vizsgálat úgy találta, hogy a leggyakoribb tevékenységek a következők: szövegszerkesztés, e-posta küldése és fogadása, böngészés a világhálón. A kérdőíves vizsgálat eredményei: a legtöbb válaszoló nappali tagozatos hallgató; inkább PC-t mint Macintosh-t használ, csak 18% használ CD-ROM-ot, és csak 13% on-line adatbázisokat. Körülbelül egyharmad részüknek volt valamilyen problémája az elektronikus információk használatával. A fő általános következtetés az, hogy az oktatással kapcsolatos információkeresés lényegesen kevesebb, mint a tananyagtól független használat.

(Autoref. alapján)

01/205

The fate of the undergraduate library = *Libr.J.* 125.vol. 2000. 18.no. 38-41.p.

Mi lesz a sorsa a könyvtárnak, ha mindenki a világhálót használja? – Hat amerikai könyvtáros véleménye

Egyetemi hallgató; Egyetemi könyvtár; Használoi szokások; Számítógép-hálózat

Hat egyetemi-főiskolai könyvtáros és egy tanár többé-kevésbé egybehangzó véleménye szerint a felsőoktatás most alsóbb évfolyamos hallgatói „kutató” munkájukat szinte teljesen a webre alapozzák. (Egészen addig – mondja egyikük – amíg térítéses szolgáltatásba nem ütköznek az interneten, akkor ugyanis azonnal a könyvtárhoz fordulnak.)

A könyvtár akkor maradhat a kampusz fontos része, ha ott van, ahol a diákok. Ha tehát a diákok a webre mennek, a könyvtárnak fizikai helyén az épületben is, és a hálón is ott kell lennie, különböző módokon, különféle szolgáltatásaival. E szolgáltatások egyike a kezdő főiskolások megtanítása éppen nem az információtechnológia használatára (hiszen szinte az egyetlen készség, amivel rendelkeznek, az a barangolás a neten), hanem a könyvtár használatára, arra, hogy kérdezni is szabad, arra, hogy nincs minden igényükre azonnal elérhető, teljes szöveges megoldás, arra, hogyan kell egy főiskolai szintű kutatást elvégezni. A „felhasználóképzés” nem az újabb digitális információforrások használatának megtanítását kell, hogy jelentse, hanem valódi oktatást, aminek eredményeképpen a diák képes lesz ezeket a forrásokat megtalálni, és értékelni is. A könyvtárosnak fel kell készítenie olvasóit az élet-hosszig tartó tanulásra. A diákolvasók a hosszan –

sőt, lehetőleg folyamatosan, hét nap 24 órájában – nyitva tartó könyvtárat igénylik. Ebben a könyvtárban egy helyen szeretnék megtalálni az információkat, függetlenül azok analóg vagy digitális, nyomtatott vagy elektronikus formájától. Ezzel jár(hat) együtt a technikai és a referenz tájékoztatás különbségeinek eltűnése; egyes egyetemeken már nincs külön „könyvtár” és „számítástechnikai részleg”, hanem a kettő együtteséből létrejött információs központ. A megfigyelések szerint (és az oktatási koncepciók, módszerek által is erre bátorítva) a diákok általában nem egyedül, hanem csoportosan végzik kutató munkájukat, így a könyvtárnak erre a csoportos tevékenységre is alkalmas helyeket kell biztosítania számukra.

(Mohor Jenő)

01/206

MARCELLA, Rita – BAXTER, Graeme: The impact of social class and status on citizenship information need: the results of two national surveys in the UK = J.Inf.Sci. 26.vol. 2000. 4.no. 239-254.p. Bibliogr. 25 tétel.

A társadalmi osztály és státus hatása a közérdekű tájékoztatás iránti igényre: két országos felmérés eredményei az Egyesült Királyságból

Felmérés; Hátrányos helyzetű olvasó; Igény; Közérdekű tájékoztatás

A cikk a British Library kutatási és innovációs központja által finanszírozott *Citizenship Information* nevű kutatási program eredményeit ismerteti. A kutatás két nagyszabású felmérésből állt, amelyekben a brit lakosságnak az állampolgári (közhasznú) információk iránti igényei iránt érdeklődtek. A kutatás kimutatta, hogy a társadalmi osztály és helyzet hatással van az információigényekre és az információkeresési szokásokra, bár a jellemzők nem egyszerűek és egyértelműek. Bizonyos társadalmi osztályok és csoportok nem használják ki kellő mértékben a közkönyvtárak információforrásait,

mások kevésbé hajlandók vagy képesek az új technológiák használatára. A cikk arra a következtetésre jut, hogy fennáll a veszélye bizonyos csoportok kizárásának, és a tájékoztatási politikának meg kell találnia a legmegfelelőbb információterjesztési módszereket ennek elhárítására.

(Autoref. alapján)

01/207

GOODMAN, David: Should scientific journals be printed? A personal view = Online Inf.Rev. 24.vol. 2000. 5.no. 357-363.p. Bibliogr.

Érdeemes-e kinyomtatni a tudományos folyóiratokat? – Személyes vélemény

Egyetemi könyvtár -biológiai; Elektronikus folyóirat; Folyóiratkiadás; Használói szokások

Bár az elektronikus folyóiratok kétségtelen előnye miatt azt gondolhatnánk, hogy az elektronikus formátum fog eluralkodni, a nyomtatott változatok továbbra is megjelennek. Egy amerikai egyetem biológiai könyvtárában a bekötött és bekötetlen folyóiratainak használat-vizsgálati adatai arra a következtetésre vezettek, hogy majdnem mindegyik folyóirat esetében a kizárólagos elektronikus formátum lenne a hatékony megoldás; csak néhány címet lenne érdemes nyomtatott formában is kiadni. Sőt, a legtöbb tudományos cikket egyáltalán nem célszerű folyóiratokban megjelentetni, inkább internetes tárolóhelyeken kellene elérhetővé tenni őket.

(Autoref.)

01/208

RANJARD, Sophie: Pratiques et attentes des publics des médiathèques: méthodes et techniques d'enquêtes = Bull. Bibl. Fr. 45. tom. 2000. 5.no. 102-107.p. Bibliogr.

Res. angol, német és spanyol nyelven

Eszköztárak felmérésére szolgáló módszerek és technikák

Eszköztár; Felmérés; Használói szokások; Könyvtár-tudományi kutatás

Az eszköztár-használók megismerésének módszere a kezdeti problémától függ. Ha valaki a látogatók szokásait, viselkedését, képviselőjét szeretné megérteni, akkor a megfelelő módszer a megfigyelés és az interjú. Ha viszont a könyvtárlátogatás gyakorisága, az elégedettség mértéke, a többség elvárásai érdeklik, akkor a kérdőíves felmérés a megfelelő módszer. A kétféle megközelítés nem zárja ki, inkább kiegészíti egymást: az interjúk elemzése segít a kérdőív kifejlesztésében, és a kitöltött kérdőívek elemzése kimutatja a használók típusait. A gyakorlatban a gyakori, szerényebb célú felmérések meggyőzőbb eredményeket adnak, mint az öt-tíz évenkénti, egyszerre sokat „markolni” akaró kutatások.

(Autoref. alapján)

Lásd még 167

Használók képzése

01/209

CARON, Gilles: La formation a l'information ou le besoin de revoir le concept de formation documentaire = Doc.Bibl. 46.vol. 2000. 2.no. 79-82.p. Bibliogr. 11 tétel.

Res. angol és spanyol nyelven

A „könyvtárhasználati képzés” fogalmi újragondolásának szükségessége

Használók képzése

Az elmúlt harminc évben az egyetemi könyvtárak aktívan képezték használóikat. A „könyvtárhasználati képzés” fogalmát többféleképpen értelmezték, kezdve egy bemutató könyvtárvezetéstől egészen a kötelező tanrendi kurzusokig. Ezeknek a módszereknek a közös célja az volt, hogy a hallgató megismerje a könyvtár használatát, és gyakorlatot szerezzen a tanulmányaihoz szükséges referenz források használatában. Ez a nézet mára teljesen elavult. Az információhasználati szakértelem ma már létfontosságú: feltétele egy egyén vagy egy szervezet „életben maradásának”. Az információk hatékony használatára irányuló tanulás és oktatás korszerű értelmezése érdekében újra kellene definiálni a könyvtárhasználati oktatás hagyományos fogalmait.

(Autoref.)

01/210

BUNNELL, David Paul – BYERLY, Suzanne L.: Creating and maintaining web-based subject resources guides for small academic libraries = Coll.Undergrad.Lib. 7.vol. 2000. 1.no. 33-39.p. Bibliogr.

Web alapú tematikus forráskalauzok létrehozása és működtetése kis felsőoktatási könyvtárakban

Felsőoktatási könyvtár; Gépi információkeresés; Használók képzése -felsőoktatásban; Számítógéphálózat; Tájékoztatói eszköz

[A forrás-folyóirat az alábbi címen szerezhető be: HAWORTH DOCUMENT DELIVERY CENTER, Haworth Press, Inc., 10 Alice Street, Binghamton, N. Y. 13904]

A web kétélű dolog: egyrészt rengeteg új információforráshoz juttatja a kis felsőoktatási könyvtárakat, másrészt viszont nehéz hatékonyan használni, és méretei a könyvtárost nehéz helyzetbe hozzák,

ha segíteni kell az olvasónak, különösen a kisebb létszámú felsőoktatási könyvtárakban.

A Mercer Egyetem központi könyvtárában először a könyvtárosok kedvenc webhelyeit tartalmazó oldalt állítottak össze, majd ezt követte az oktatott tárgyakhoz (így a hallgatói igényekhez) igazodó tematikus oldalak összeállítása. Ha nyomtatott információforrások tárgyi kalauzait is „beépítették” volna ezekbe az oldalakba, ez zavart okozott volna az olvasók körében, így a tematikus oldalak tisztán elektronikusak. A [www-olvasótermeknek elnevezett \(World Wide Web Reading Rooms – /mainlib.mercer.edu/readingrooms/\)](http://www-olvasótermeknek.elnevezett(WorldWideWebReadingRooms-mainlib.mercer.edu/readingrooms/)) oldalak az adott szakterület (elsőként a műszaki karé készült el) helyben elérhető elektronikus forrásait, az interneten elérhető jelentős tudományos szakmutatókat, a szakmai egyesületekhez, elektronikus folyóiratokhoz való kapcsolódás lehetőségeit, a „kötelező irodalom” digitálisan hozzáférhető szövegeit és az egyetem általános érdeklődésre számot tartó információit is tartalmazza. Az elektronikus dokumentumokkal foglalkozó könyvtáros munkájának egyre nagyobb részét tette ki a [www-olvasótermek fejlesztése](http://www-olvasótermekfejlesztése), így újabban az egyes szakreferensek vették át a feladatot.

Az „olvasótermek” a központi könyvtár honlapjáról közvetlenül elérhetőek, ismertetésük a könyvtári bevezető előadások része, és sikeres e-mail hirdetési kampány is segítette közismertté válásukat az egyetemen. A Microsoft FrontPage 98 segítségével létrehozott tematikus oldalak igen jó kalauznak bizonyultak az internetről gyorsan jó minőségű információt igénylő olvasók számára és nem csak a hallgatók, hanem a tanárok részéről is nagy elismerést kaptak. Megnövekedett a könyvtárhasználati oktatás iránti igény (különös tekintettel az interneten való keresés és a webforrások értékelése módszerei-re). A modell más kisebb felsőoktatási könyvtáraknak is ajánlható.

(Mohor Jenő)

01/211

BRUCE, Christine: Information literacy programs and research: An international review = Aust.Lib.J. 49.vol. 2000. 3.no. 209-218.p. Bibliogr.

Az információs jártasság megszerzésének oktatási programjai és az ezzel kapcsolatos kutatások: nemzetközi helyzetkép

Használati szokások; Használók képzése; Könyvtartudományi kutatás; Továbbképzés

Már az 1970-es évek óta megragadta a könyvtárosok, oktatók és információs szakemberek figyelmét az információhasználatban szerzendő készség, amit angolul information literacy-nak, magyarul informatikai írástudásnak, információs jártasságnak lehet nevezni.

Tekintve, hogy viszonylag új fogalomról van szó, a szerző áttekinti a rá vonatkozó meghatározásokat, amelyek kifejtik e fogalom tartalmát. A legutaltalmsabb talán az ALA 1989-ben született meghatározása: az információs jártassággal rendelkezőnek fel kell ismernie, mikor van szüksége az információra, képesnek kell lennie lelőhelyét megtalálni, majd kiértékelni és hatékonyan használni a szükséges információt. Végső soron ők azok, akik megtanulták, hogyan kell tanulni, mert tudják, hogyan lett megszervezve a tudás, hogyan kell megtalálni az információt, s úgy használni, hogy mások is tanulhassanak tőlük. Az információs jártasság – teszi hozzá a cikk szerzője – tulajdonképpen nem rendelkezik önálló területtel, hanem a tárgyra vonatkozó gondolkodást és ítéletalkotást jelenti.

Kezdenek kialakulni e terület irányai, irányzatai, programjai, s az első kezdeményezések kijelölték a haladás irányát. Különösen az USA-ban vannak figyelemre méltó vállalkozások mind az ALA keretében, mind pedig a felsőoktatás terén, de az oktatás alacsonyabb szintjein is. Amerikában és másutt is nagy figyelmet fordítanak a könyvtári személyzet ilyen irányban való továbbképzésére; a programokba bevonják az oktatókat is. A tantervekbe integráltan történik az információs jártasság és az életen át tartó tanulás oktatása. A munkahelyeken is súlyt helyeznek az információs jártasság elsajátítására

(pl. jogászok, mérnökök, auditorok körében). A közösségek körében, a civil társadalomban az információs jártasság elterjesztésére és előmozdítására a közkönyvtáraknak jut nagy szerep (pl. Ausztráliában és Új-Zélandon a bennszülött közösség számára speciális programok). A programok anyagi fedezete eddig főként kormányzati forrásokból eredt, de újabban más források is megnyíltak (pl. Dél-Afrikában a Readers' Digest támogatása). A programokban az információs technológia korszerű lehetőségeit is hasznosítják. Az információs jártasság kutatása azonban még mindig gyerekkorát éli. Már is meg lehet azonban különböztetni a gyakorlathoz kötődő kutatásokat (pl. a futó programok innovációjára, fejlesztésére vagy e programok megalapozására és kiértékelésére a felsőoktatásban, egy cég ilyen jellegű profiljának kialakítására), alkalmazott (problémamegoldó) kutatásokat (pl. használói igényvizsgálatok, kutatók információkezelési készségeinek elemzése, az információs jártassági képzés eredményének kiértékelése), valamint az új te-

rületeket feltáró „tisztá” kutatásokat (pl. az információs jártasság természete a munkahelyeken, az információkereső és használó folyamat jelenségeinek leírása, a teauruszok megismerésének különböző módjai az adatbázisokban folytatott keresések során). Az információs jártasság elméletének kérdése is elkezdte érdekelni a kutatókat: van, aki a fogalmi megközelítést, más a relacionális megközelítést, ismét más a konstruktivista paradigmát vizsgálta. A kutatói figyelem központjába föltehetően a következő témák kerülnek: a tudás, az információ és az információs jártasság a különféle kultúrákban, egyének és csoportok tapasztalatai e téren, mi motiválja az embereket e készségek megszerzésére, az ilyen jellegű programok gátjai stb. Végül a szerző beszámol saját kutatásairól, amelyeket az információs jártasság hét arca címmel lehet összefoglalni (technológia, források, folyamatok, menedzsment, tudásgazdálkodás és -szervezés, tudásterjesztés, bölcsesség és szakmai etika.

(Papp István)

INFORMÁCIÓELŐÁLLÍTÁS, -MEGJELENÍTÉS ÉS -TERJESZTÉS

Digitalizálás

Lásd 164

Nyomtatott dokumentumtípusok

01/212

SANTORO, Marco: Appunti su caratteristiche e funzioni del paratesto nel libro antico = Accad.Bibl.Ital. 50.a. 2000. 1.no. 5-38.p. Bibliogr. a jegyzetekben.

Res. angol, francia, spanyol, német nyelveken